

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-29)

DÜNYA KANSER GÜNÜ 4 ŞUBAT 2024

Kanser, vücudun neredeyse her dokusu veya organında başlayabilen, hücrelerin kontrolsüz bir şekilde büyüyerek yapılarının bozulması ile başlayan ve normal sınırları aşmış vücuttaki diğer organlara yayılabilmesiyle devam eden geniş yelpazede bir hastalık grubu olarak tanımlanır.¹ Dünya genelinde, 2020 yılında yaklaşık 20 milyona yakın kişi ilk defa kanser tanısı almıştır, kansere bağlı ölümlerin en sık nedeni akciğer kanseri olarak belirlenmiştir.²

Kanser, hastaların yaşam kalitesindeki olumsuz etkileri yanı sıra öldürücülük açısından da dünya genelinde ikinci en yaygın hastalık olarak önemli bir halk sağlığı sorunudur. Her yıl dünyada 10 milyon insan kanser nedeniyle ölmektedir ve bu, HIV/AIDS, sıtma, verem nedeniyle ölenlerin toplamından daha fazladır. Kanser ölümlerinin %70'i dünyanın en az gelişmiş bölgelerinde meydana gelmektedir. Kansere bağlı ölümlerin en az üçte biri rutin tarama, erken teşhis ve tedavi yoluyla önlenir.

Kanser nedeniyle ölümlerin %40'ından fazlası, önlenir etkenlere bağlıdır. En iyi bilinen kanser risk etkenleri şunlardır:³

- Alkol kullanımı
- Fazla kiloluluk veya şişmanlık (obezite)
- Sağlıksız beslenme
- Düzenli fiziksel egzersiz yapılmaması
- Tütün kullanımı
- İyonize radyasyona maruz kalma
- İş yerinde maruz kalınan bazı kanser yapıcı maddeler
- Kansere neden olan enfeksiyonlar

Kanserin önlenmesi için kanser risk etkenleriyle hem bireysel hem de toplumsal olarak mücadele etmek gerekmektedir. Kanserden korunma, kanser tanısı, tedavisi ve bakıma hakkaniyetli erişim hayatı kurtarabilir.⁴

Dünya Kanser Günü ilk kez **4 Şubat 2000**'de Paris'te düzenlenen Yeni Binyıl İçin Dünya Kanserine Karşı Zirvesi'nde gündeme gelmiştir. Paris Sözleşmesi kanser konusundaki araştırmaları teşvik etmeyi, kanseri önlemeyi, hasta hizmetlerini iyileştirmeyi, farkındalığı artırmayı ve küresel toplumu kansere karşı ilerleme kaydedecek şekilde harekete geçirmeyi amaçlamış ve her yılın 4 Şubat gününün Dünya Kanser

¹ [İnternet] https://www.who.int/health-topics/cancer#tab=tab_1 Erişim Tarihi: 18.01.2024

² [İnternet] <https://gco.iarc.fr/today/data/factsheets/cancers/39-All-cancers-fact-sheet.pdf> Erişim Tarihi: 18.01.2024

³ [İnternet] <https://www.worldcancerday.org/what-cancer> Erişim Tarihi: 18.01.2024

⁴ [İnternet] <https://www.worldcancerday.org/why-cancer> Erişim Tarihi: 18.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-29)

Günü olması kararlaştırılmıştır.⁵

Dünya Kanser Günü teması, 2022 yılında “**Bakım Açığını Kapatın**” olarak belirlenmiştir. **Üç yıllık** bu kampanya ile **kanser bakım açığını kapatmaya yönelik küresel farkındalık oluşturmak için daha fazla katılım sağlanmasına çalışılmakta**, daha fazla fırsat ve etkiyi hedeflemektedir. Kampanya **2024 yılında, liderlerin ve politika yapımcıların kansere öncelik vermesi** ve eşitsizlikle yüzleşmek için tasarlanmış **yenilikçi stratejiler** oluşturması ve adil ve kansersiz bir dünyaya ulaşmak için **kaynaklara yatırım** yapması konusunda kararlılığa, **sağlıktaki eşitsizlikleri** temel nedenleri ele alarak ortadan **kaldırmaya** ve **herkesin kaliteli sağlık hizmetlerine** ihtiyaç duyduğu zaman, nerede ve nasıl **erişebilmesini** sağlamaya yönelik çağrıda bulunmaya odaklanacaktır.⁶

Dünya nüfusunun yarısı halen temel sağlık hizmetlerinin tamamına erişememektedir. Sağlıkta hakkaniyet açığı kanser tedavisi arayan insanların engellerle karşılaşmasına ve önlenemez ölümlere yol açmaktadır. Gelir, eğitim, coğrafi konum ve etnik köken, ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, yeti yitimi, yaşam tarzına dayalı ayrımlar kanser bakımını olumsuz etkileyebilecek faktörlerden sadece birkaçı olarak vurgulanmaktadır. Kanser bakımı almada dezavantajlı gruplar tütün, sağlıksız beslenme, çevresel tehlikeler benzeri kanser risk faktörleri açısından da yüksek risk taşıyan gruplar olarak gözlenmektedir. Kanser bakımındaki açık, kanserli hastalar kadar, yakınları/bakım verenleri/işyerinde birlikte çalıştıkları kişiler üzerinden aslında herkesi etkiler. İstenir ve yeterince uğraşılırsa kanser bakımındaki açığın kapatılabileceği, kanserli kişiler arasındaki eşitsizliğin değiştirilebileceği unutulmamalıdır.⁷

Kanser bakımı açısından hakkaniyet açığı, yüksek ve düşük gelirli tüm ülkeler için bir gerçektir ve hayatın her dönemindeki insanları olumsuz etkileyebilmektedir. Kansere yakalanma ve ölüm açısından kişisel, bölgesel farklılıklar kadar ve kanser ile mücadeleye ilişkin faktörlerin dağılımına göre önemli farklılıklar gözlenmektedir. Cinsiyete göre kanser tiplerinin yaygınlık ve prevalansı değişiklik gösterirken; kanserden ölümlerin yaklaşık %70'i 65 yaş ve üzerindedir ve bu grup etkin tedaviye ulaşma açısından çok sayıda engel ile karşılaşmaktadır. Çocukluk çağı kanserlerinde sağ kalım, yüksek gelirli ülkelerde %80'in üzerindeyken, düşük gelirli ülkelerde %20'ye kadar düşmektedir. Kadınlarda en yaygın kanserlerden rahim ağzı kanseri ölümlerinin %90'ından fazlası düşük ve orta gelirli ülkelerde meydana gelmektedir. ABD'deki rahim ağzı kanseri için beş yıllık sağ kalım ırksal farklılıklar nedeni ile %71 ile %58 arasındaki geniş bir yelpazede farklılık göstermektedir; bu durum aynı imkanlara sahip alanlarda bile bireysel ve hizmet kullanımına ilişkin faktörlerin kanser görülme yaygınlığı ve öldürücülüğünde fark yaratabileceğini göstermektedir. Toplumlarda azınlık ve incinebilirliği yüksek gruplarda kanser ile mücadelede özel planlamalar gerekmektedir: Planlamalar ihtiyaçlara uygun şekilde yapılmalı ve uygulanabilmelidir. Örneğin, mülteci nüfusta, kanserlerin önemli kısmı ileri evrede tanı aldığı/alabildiği için, tedavi başarısı azalmaktadır. Trans kişilerde kanser taraması, nüfusun geri kalanından daha azdır.⁸

⁵ [İnternet] <https://www.worldcancerday.org/our-story> Erişim Tarihi: 18.01.2024

⁶ [İnternet] <https://www.worldcancerday.org/about/2022-2024-world-cancer-day-campaign> Erişim Tarihi:18.01.2024

⁷ [İnternet] https://www.worldcancerday.org/sites/default/files/2023-05/WCD23_Impact%20Report_FINAL.pdf Erişim Tarihi:18.01.2024

⁸ [İnternet] <https://www.worldcancerday.org/close-care-gap> Erişim Tarihi:18.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-29)

Kanser bakımının önünde duran sekiz engel tanımlanmıştır: Cinsiyet ayrımcılığı, azınlıkların önündeki engeller, sosyoekonomik statü ve fakirlik ile ilgili engeller, kır-kent ayrımı, mülteci ve yerinden edilenlerin önündeki engeller, homofobi, transfobi ile ilgili ayrımcılık, yeti yitimi olan kişilerin bakımı ile ilgili engeller. Çözüm ise basittir ve “sağlıkta hakkaniyeti, hemen” sağlamak ile mümkündür.

Kanserde bakım açığı kapatmak için sağlık hizmeti sunumu ve bakım sistemleri yeniden tasarlanabilir, kişinin kanser hakkındaki farkındalık ve bilgisi artırılabilir, hizmetlere erişimi kolaylaştırılabilir, erken tanı ve tedavi ile kanserli kişilerin sağ kalım ve yaşam kalitesi artırılabilir.

Kanserli hastaların bakımındaki toplumsal hakkaniyetsizlik şu uygulamalarla azaltılabilir:⁸

- Halkın kanserden korunma konusunda eğitilmesi,
- Sağlık profesyonellerine, hakkaniyetsizliğin kanser bakımını nasıl etkilediği konusunda bilgi ve beceri kazandırılması,
- Birinci basamak sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi,
- Politika ve programlarla sağlığı olumsuz etkileyebilecek bazı sosyal ve ekonomik faktörlerin ele alınması,
- Kanser araştırmalarına ayrılmış kaynakların artırılması ve kaynakları daha etkin şekillendirmek için ulusal düzeyde kanser yükünün izlenmesi,
- Her ülkenin kendi ihtiyaçlarını ve kaynaklarını ele alan ülkeye özgü kanser kontrol planlarının uygulanması.

Halk sağlığı bakış açısına göre; “sık görülen, sıklıkla ölüme neden olan, işgücü kaybı ile sonuçlanan, önlenemez hastalıklar” önemli hastalıklar olarak kabul edilmektedir ve halk sağlığı sorunu olarak değerlendirilmektedir.⁹ Kanser de küresel bir halk sağlığı sorunudur.

Kanser ile mücadele ulusal sağlık planlamasında yerleşik proaktif ve etkili eylemler her ülkede uygulanabilir olmalı ve hükümetler kanseri azaltma ve önleme çabaları hızlandırılarak, ülkelerin sosyal ve ekonomik olarak ilerlemek için daha güçlü bir konuma gelmesini sağlamalıdır.¹⁰

Dünya Kanser Günü 2024 Teması
“TÜM YÖNETİCİLERE
SESLENİYORUZ!”

BAKIM AÇIĞINI KAPATIN
Close
the care
gap

⁹ [İnternet] <https://halksagligi.hacettepe.edu.tr/hakkinda/kavram.php> Erişim tarihi: 18.01.2024

¹⁰ [İnternet] <https://www.worldcancerday.org/government-action-and-accountability-0> Erişim tarihi: 18.01.2024